ilke

Cilt/14
Haziran 1985
Sayı 83

İÇİNDEKİLER

Yazışma Adresi: Postfach 10 16 34, 4100 Duisburg 1 – F.Almanya

Türkiye'de Ulusal Sorun

Çokuluslu bir ülke olan Türkiye'de ulusal sorunun biçimlenmesi ve karakteristikleri üzerine dergimizin 48. sayısında (Ocak 1978) yayınlanan yazının geniş bir özetini yeniden yayınlıyoruz. İllegal bir yayın organının kısıtlı sayfaları çerçevesinde sunduğumuz bu özet özellikle aradan geçen zaman zarfında bilimsel sosyalist politik hareketimize katılmış olup illegalite koşullarının teknik imkansızlıkları nedeniyle sözkonusu yazıyı okuyamamış olan aktivist ya da sempatizan arkadaşlarımız için hazırlandı. Bu yazı 1982-83'de GERÇEK ve sonra da KİTLE'de yayınlanan, yurtiçinde ayrıca broşür halinde topluca basılan Kürdistan'da Politik Süreçler başlıklı yazı dizisiyle ve 1983'de KİTLE'de yeralan Şovenizm ve Milliyetçilik adlı diğer bir yazı dizisiyle birlikte bir bütün oluşturmaktadır.

İLKE

Türkiye'de bilimsel sosyalist hareketin çözüm bekleyen ve önde gelen sorunlarından birisi de ulusal sorundur. Ulusal soruna bakış açısı ve bu soruna ilişkin tutum ve politika Marksizm ve proletarya enternasyonalizmine bağlılığın temel ölçütlerinden birisidir.

Ulusal sorunu işçi sınıfı bilimi ve politikalarının önemli sorunlarından biri haline getiren tarihsel bir nedensellik sözkonusudur. İşçi sınıfının, sınıf olarak doğuşu ve bilahare onun sınıfsal bilincinin en üst basamağı olarak Marksizmin ortaya çıkışı kapitalizm çağında gerçekleşmiştir. Dünyanın, kapitalizm tarafından yaratılmış temel gerçeklerinden biri de "ulus" olgusudur ve işçi sınıfı bilimi daha başından itibaren, devraldığı dünyanın gerçekliğinin bir parçası olan "ulus" ve "ulusal sorun"

konusuna da çözüm bulmak durumunda kalmıştır. Yüzlerce ulus, ulusal topluluk, milliyet ve etnik grubun, bin bir ilişki ve çelişki içinde "yan-yana" varolduğu, ekonomik, siyasi, kültürel vb. gibi kapitalist uygarlığın bütün alanlarına yayılan zengin bir ilişki içine girdikleri ve bunun sınıf mücadelesinin bütün biçimlerine doğrudan etkide bulunduğu bir dünyada başka türlü olması da beklenemezdi.

Öte yandan, işçi sınıfı biliminin Büyük Ekim Devrimi ile somut bir olgu haline geldiği SSCB'de, bu tarihsel köklü dönüşüm "ulus" olgusuyla içiçe geçmiş bir süreç sonucunda başarıya ulaşıp bugüne gelmiştir. Büyük Ekim Devrimi 100'ü aşkın ulus, milliyet ve etnik grubun bir devlet bütünlüğü içinde yaşadıkları bir ülkede gerçekleşmiş ve bu ilk sosyalist devrim bu ulus ve ulusallıkların ulusal ve sosyal kurtuluşlarına birlikte öncülük etmekten başka bütün dünyada ve sosyalist devrim çağında bütün ulusal kurtuluş hareketlerine yol göstererek ulusal bağımsızlık mücadelesinin dünya sosyalizmi ve uluslararası proletarya hareketi ile ittifak halinde yükselmesinin yolunu açmıştır.

Çok uluslu bir ülke durumunda olan Türkiye'de işçi sınıfımızın demokrasi ve sosyalizm hedefleri bakımından ulusal sorunun özellikle önemi vardır. İşçi sınıfı siyasi hareketi, bir yandan kendi sosyal devrim hedefinin bir bileşeni olarak Türkiye'de ulusal sorunu Leninizm öğretisindeki çözümüne ulaştırmak bakımından, bir yandan da aynı sorunu bugünkü sınıflar mücadelesinin güncel sorunları ve kendi özgülü bakımından taşıdığı uluslararası öneme göre yönlendirmek açısından, karmaşık görevlerle karşıkarşıyadır. Dolayısıyla, Türkiye'de ulusal sorunun, işçi sınıfının bakış açısından gelişip bir çözüme bağlanabilmesi Leninist öğretinin konuya ilişkin yaklaşımının sosyalist hareketler tarafından sabırla ve kararlılıkla uygulanmasına, uluslararası proleter hareketin genel ve Türkiye'deki özel hedeflerine bağımlı ulusal-demokratik çözümler ve politikalar üretmesine bağlıdır.

Türkiye'de "ulusal sorun" esas olarak Türkiye Kürdistanı'nda yaşamakta olan Kürt ulusal topluluğunun sorunlarını içerir. Türkiye'de Kürtlerden başka, Rum, Ermeni, Yahudi, Çerkez, Arap vb. gibi çeşitli azınlıklar ve bunların da kendi etnik durumlarından kaynaklanan kimi sorunları olduğu sözkonusu edilebilir. Ama bu etnik grupların sorunlarıyla Türkiye'de EZİLEN ULUS durumunda bulunan Kürt halkının ulusal sorunlarını, gerek bugünkü boyutları ve gerekse nitelikçe farklı tarihsel oluşumları bakımından aynı kapsamda ele almak ve aynı çözümler çerçevesine sığdırmak mümkün ve doğru değildir.

DEVLET TERÖRÜYLE YÜRÜTÜLEN ULUSAL BASKI

Bugün Türkiye'de ABD'nin emperyalist ve saldırgan emellerine so-

nuna kadar angaje olmuş bir faşist rejim işbaşındadır. Her faşist yönetim gibi bu da şovenizmi en azgın ve saldırgan biçimde uygulamaktadır. Türkiye'nin her tarafında hüküm sürmekte olan devlet terörü Kürdistan'da kat kat yoğunlaşarak sürdürülmektedir. Kürt halkı üzerinde uygulanan bu faşist terör zaman zaman kitle katliamı boyutlarına ulaşmakta, geniş çaplı askeri harekatlara dönüşmekte, Kürt halkı yığınlar halinde göçe zorlanıp zorunlu iskana tabi tutulmakta, geleneksel yoketme ve asimilasyon politikaları faşist rejim aracılığıyla tam bir mezalime dönüştürülmektedir.

Bugünkü faşist rejimin Kürt halkı üzerinde yoğunlaştırdığı şoven ve ırkçı asimilasyon uygulamaları ve ulusal baskı, geleneksel Türk burjuva şovenizminin faşizm altında ulaşabileceği en son noktaya vardırılmasından başka birşey değildir. Ayrıca bu baskı, faşizmin genel olarak Türkiye'de tüm demokratik hak ve özgürlükleri yokederek siyasal demokrasiye son vermesinin ve emekçi sınıf hareketlerini bastırıp sindirmesinin doğal bir uzantısı olarak gelişmektedir.

Kürt halkı üzerinde uygulanan bu geleneksel ırkçı ve şovenist baskı, ulusal baskı biçimleri arasındaki en acımasız emsallerinden geri değildir. Cumhuriyet dönemi boyunca ve nispi demokratik dönemlerde bile gevşetilmeden sürdürülmüş, zaman zaman toplu katliam uygulamalarına vardırılmış ve Türkiye Kürdistanı'ndaki ulusal-demokratik her kıpırdanışın ve en basit, en doğal insani taleplerin bile üzerine orduyla gidilmiş ve bütün bunlar sonuçta Kürtlerin sindirilip susturulmasıyla sonuçlanmıştır.

Ancak, Kürtlerin ulusal-demokratik eğilim ve istekleri her ne kadar görünürde pasifize edilmiş olsa bile bu bitmez tükenmez baskı Türkiye Kürdistanı'nda yaşayan Kürtler arasında Türk hakim ulus şovenizmine ve asimilasyoncu politikalarına karşı yaygın ve derin bir öfkenin de kaynağı olmuştur. Bugünkü faşist rejim, bu baskıyı daha da ileri götürmüştür, Türk militarizminin Kürdistan'dan devşirdiği nefretten başka birşey değildir.

Kürt ulusal hareketinin güncel açıdan önemli başka bir boyutu da Ortadoğu'nun dünya politikasındaki hareketli konumu ve bunun genel olarak "Kürt Sorunu" bir kat daha artırmaktadır. Çünkü Kürdistan bölgedeki 4 ayrı devlet tarafından paylaşılmış durumdadır ve Kürtler bu ülkelerin hepsinde ezilen ulus konumunda yaşamaktadırlar. Ulusal kurtuluş mücadelesinin günümüzdeki parlak durumu ve bağımsızlık savaşı veren halkların birbirini izleyen zaferleri, Ortadoğu'da ve 4 ayrı ülkede ezilen ulus olarak yaşayan Kürtlerin ulusal bilincini ve bağımsızlık isteğini derinden etkilemektedir. Ulusal kurtuluş hareketinin güçlenmesinden son derece tedirgin olan emperyalist mihraklar, başta ABD olmak üzere, bölgedeki Kürt hareketlerini ulusal kurtuluşçu mecralardan sap-

tırmak için bütün müdahele biçimlerini denemektedirler. Ve bugün ABD emperyalizmi, resmen de ifade edildiği gibi, bölgedeki bağımsızlıkçı Kürt hareketlerini bastırmak bakımından en çok Türkiye'deki faşist rejime güvenmektedir. Türkiye'deki faşist yönetimin böyle bir misyona talip çıkması ve emperyalistlerce uygun bulunması Türkiye Kürdistanı'ndaki ulasal sorunu her bakımdan güncelleştirmekte ve Türkiye işçi sınıfı hareketi için acil sorun haline getirmektedir.

Öte yandan II. Enternasyonal partilerinin ve iktidarda olan hükümetlerinin bölgedeki iddialarında ve Kürt ulusal hareketlerine yaklaşımlarında belirgin bir canlanma sözkonusudur. Bu partilerin Ortadoğu'ya bakışları ve "Kürt Meselesine" karşı ilgileri anti-komünist ve anti-sovyetik geleneklerinden ve misyonlarından bağımsız değildir. Ulusal kurtuluş mücadelesinin en temel müttefiki ve yardımcısının dünya sosyalist sistemi olması, bağımsızlığını kazanan genç ulusların sosyalist ülkelerle yakın ilişkiler kurup çoğunlukla sosyalizmi amaçlayan bir gelişme yolunu seçmeleri ve bunun dünya devrimci sürecini güçlendirmesi II. Enternasyonal partilerinin başlıca kaygusunu oluşturmaktadır. Kürt hareketleri içindeki sosyalist eğilimleri bu amaçla kendi "sosyalizm" anlayışlarıyla birleştirmeye çaba göstermektedirler. Çeşitli mülahazalarla II. Enternasyonal partilerine yaslanma yolunu seçen sosyalist ve devrimci-demokratik Kürt siyasal parti ve akımlarının kendi ülkelerinde ulusal sorunun gerçek ve tek çözümünü bir kenara iterek milli burjuva karakterli fakat gerici çözümlere yaklaşıp proletaryanın bakış açısından sapmaları ve burjuva enternasyonalizminin mihverine koymaları tehlikesi bulunmaktadır. Bütün bunlar "Kürt Ulusal Sorununu" genel olarak uluslararası politikalar bakımından Ortadoğu'da öne çıkarırken, bölgedeki ekonomik ve sosyal anlamda en gelişkin yapıda olan Türkiye Kürdistanı'ndaki ulusal harekete de önem kazandırmaktadır. Türkiye'de işçi sınıfı politik hareketinin önündeki temel sorunlardan biri olan "Kürt Ulusal Sorunu" bütün bu nedenlerden dolayı sorunun nihai ve asıl çözümüne, yani sosyal devrim hedefine bağlı güncel politikalar açısından da sürekli gündemde kalmaktadır.

İşçi sınıfı politik hareketi olarak bizim bu alandaki görevimiz, birden fazla gelişim perspektifi olan böyle bir soruna Leninist ulusal sorun öğretisi kapsamında ve proletarya enternasyonalizminin prensipleri açısından yaklaşımı egemen kılmak, sınıfsal kurtuluş mücadelemizin sosyal devrim hedefleri ile Türkiye Kürdistanı'ndaki ulusal demokratik mücadeleyi her durumda birleştirecek ayrıntılı bir siyasal programa ulaşmaktır. Yukarıda değindiğimiz gibi, sorunun uluslararası bir boyutunun bulunması ve nitelikçe çok farklı güçlerin farklı yaklaşımlarının kesiştiği bir alan durumunda olması ve bunun Ortadoğu çapında ve genel Kürt Ulusal hareketinin bizatihi kendi içinde çok sayıda değişik eğilimler

olarak yansıması, meseleyi aynı zamanda bir kavram kargaşası içine sokmakta, bizim açımızda sorunun bilimsel olarak genel bir tarifini de lüzumlu hale getirmektedir.

TÜRKİYE VE TÜRKİYE KÜRDİSTANI

Bugün kullanmakta olduğumuz "Türkiye Kürdistanı" terimi, Ortadoğudaki Kürtlerin nüfus olarak çoğunlukta bulunduğu toprakların Türkiye devletleri sınırları içinde kalan bölümünü ifade etmektedir ve işçi sınıfımızın terminolojisinde bu anlamda yeralmaktadır. Nitekim İran ve Irak işçi sınıfı partileri de kendi ülkelerinde, Kürtlerin yaşadığı topraklar için "İran Kürdistanı" veya "Irak Kürdistanı" terimlerini bu kapsamıyla kullanmaktadırlar.

İşçi sınıfı hareketimiz için bu adlandırma şu iki bakımdan önem taşımaktadır. Böylece hem Kürtlerin anayurdunu gerçek ismiyle çağırmış olmaktayız; öbür yandan Kürtlerin tek bir ülkede yoğunlaşmadığını ve 4 ayrı ülkede ezilen ulus olarak yaşayan Kürt topraklarının her birinin sosyal, ekonomik ve siyasal vesair objektif ve subjektif koşullar bakımından farklı durumda bulunduklarını ifade etmekteyiz. Ulusal soruna ilişkin terminolojimizde bu adlandırmanın böyle belirlenmiş olması, işçi sınıfı hareketimizin görevinin sınırlarını da çizmekte, karmaşık ve bazan birbirine karşıt düşen süreçler içeren genel bir "Kürt Ulusal Sorunu" kavramının anlaşılmazlığına karşın belirli bir ulusal hareketi "ulusallığının" bütün yanlarıyla tarifi içine almaktadır.

Kürtler, bugünkü yurtlarında, Türklerin Anadoluya gelmesinden binlerce yıl öncesinden beri yaşamaktadırlar. Son yediyüz yıllık yaşamları çok sayıda halk topluluğunu bünyesinde tutan ve Türklerin devlet ettiği Osmanlı İmparatorluğunun çatısı altında geçmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı ertesinde noktalanan son yüz yıllık çözülüp dağılma ve ulusal devletlere ayrışma sürecinin sonunda Anadolu'da belli başlı iki milliyet kalmış bulunuyordu. Bunlar Türk ve Kürt milliyetleriydi.

Emperyalist işgal altındaki Anadolu'da bir "Türk Devletinin" kurulması ve "Türkiye Cumhuriyeti" adıyla Kürdistan'ın bir bölümünü de içine alan siyasi coğrafya üzerine oturmasına giden süreçte Türk ve Kürt halkları birlikte gözükürler. Bu yeni devletin siyasi örgütlenişinin o günkü temelini teşkil eden Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyetleri içinde ve yönetiminde Kürt örgütlenmelerinin de varolması, Büyük Millet Meclisi'nde Kürdistan temsilcilerinin bulunması ve nihayet 1919-1922 savaşında orduda çok sayıda Kürt askerin yeralması, düzenli ordu savaşına geçilmeden önce Kürt çetelerinin Türklerle birlikte gerilla savaşlarına başlamaları vb. gibi bir dizi tarihi olgu, iki halkın hem siyasal planda hem de yığınsal ve askeri bakımdan bir ortak "bağımsızlık" eylemi kotardıkları tarihsel bir gerçekliktir. Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki ilk yıllarda Meclis'teki Kürt milletvekillerine "Kürdistan Mebusu" denmesi, hiç değilse başlangıçta ve yine hiç değilse kağıt üzerinde Türk devletini kuranların Kürt milliyetinin varlığını istemeseler bile kabul ettiklerini, bundan da önce, bu tarihsel sürecin temelinde iki halkın bulunduğu objektif gerçeğini kanıtlar.

Besbelli ki, iki halkın ortaklaşa mücadelesi sonucu kazanılmış bir bağımsız devletin oluşumu, ama bu "ulusal egemenlik" durumunun Türk burjuvazisine mutlak üstünlük sağlayan bir "denge" durumunda ve ilk adımdan başlıyarak Türk ulusunun ulusal egemenliğine dönüştürülmüş olması sözkonusudur.

Anadolu'da Kürdistan'ın da bir bölümünü içine alan topraklar üzerinde "Ulusal Egemenlik" iki halkın ortak mücadelesiyle ama sadece Türk halkı için gerçekleşiyordu. Bağımsız bir ulusal devletin oluşumu anlamında olumlu karakteri bulunan bu süreç, Türk halkına mutlak devlet egemenliği sağlayıp mücadelenin ortağı öteki halk topluluğunu "ezilen ulus" durumuna iterken şoven ve gerici yanını da açığa vuruyordu. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yasal —aynı zamanda siyasal— statüsünü belirleyen 1924 Anayasası Kürt milliyetine hiçbir hak tanımıyor, bu halk topluluğunun asgari demokratik haklarından olan dil ve kültür özerkliğine dahi tahammül göstermeyerek zamanla, şiddetli bir milli zulme ve asimilasyon politikasına dönüşen gelişmelerin de başlangıcını teşkil ediyordu.

Türk burjuvazisine ve Ankara'da bulunan genç milli devlete Kürt milliyetini ezilen bir ulusal topluluk halinde kendi devlet sınırları içinde tutma olanağını veren bir takım tarihsel koşullar mevcuttu. Bu koşulların neler olduğunu özetle gözden geçirmek, Kürt ulusal demokratik hareketinin tarihçesini kavrayabilmek bakımından da önem taşımaktadır.

- Kürt milliyeti Osmanlı topluluğu içinde zaten "ezilen" milliyetlerden biri konumundadır. Tıpkı Çarlık Rusyası'nda olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu da Türk milliyetinin egemen olduğu bir milletler ve milliyetler hapishanesidir. Merkezi Osmanlı yönetimi (özünde Türk milliyeti) Kürtlerin üzerindeki baskıyı devlet aracılığıyla ve Kürt feodalleri ve din adamlarıyla kurulmuş doğal bir ittifaka dayanarak sürdüregelmekteydi. Bu da göstermektedir ki, Kürt milliyetinin feodal egemen unsurları, Cumhuriyetten önce bile Osmanlı egemen sınıflarının bir parçası durumundadırlar.
- Osmanlı feodal topluluğunun çözülüp dağılması ve topluluk içindeki milliyetlerin bağımsız ulusal devletler olarak ayrılıp örgütlenmeleri, kuşku yok ki belirgin bir kapitalistleşmeden ve bunun üzerinde temellenen ulusal bilinçlenmeden kaynaklanıyordu. Osmanlı devletinin son 50-

100 yıllık dönemindeki bu kapitalist gelişme, topluluk içindeki milliyetlerin tamamını etkiliyor ama bu etkilenme "farklı" ölçülerde ortaya çıkıyordu. Kapitalistleşme esas gelişmesini Anadolu'da Türklerin çoğunlukta oldukları kesiminde gerçekleşiyordu fakat Türklerin azınlıkta bulundukları veya hiç olmadıkları Doğu Anadolu da bundan derinlemesine etkileniyor, bu topraklar üzerinde yaşayan milliyetlerden özellikle Ermenilerin ulusal bilinçlenmesini getirmiş oluyordu. O evrede Kürt milliyeti açısından sadece İstanbul'da ve Paris'deki bazı yurtsever Kürt aydınları uluslaşma bilincini temsil ediyorlardı. (Bak. Kürdistan'da Politik Süreçler, Gerçek ve Kitle, 1982, keza aynı adlı TSİP Broşürü)

ERMENİ SOYKIRIMI–1915

● Doğu Anadolu'daki kapitalist gelişmenin ulusal bilinci canlandırmak yönündeki direkt etkisi öncelikle burada yaşamakta olan Ermeni toplumunu etkisi altına almıştı. Çünkü bu kapitalistleşme daha çok Ermeni burjuvazisinin elinde ve önderliğinde gerçekleşiyordu. Çarlık Rusyası topraklarında kalan Ermenistan'daki ilerici-devrimci gelişmelerden de etkilenen Anadolu Ermeni burjuvazisi ilerici ve ulusalcı özlemler geliştirmeye, Doğu Anadolu'da yaşayan Ermeni halkı da gerici merkezi siyasi otoriteye karşı örgütlenmeye başlamıştı. Türkiye'deki Ermenilerin ulusal kurtuluşçu gerillaları olan "Ermeni Komitacıları" Doğu Anadolu'daki ilerici-ulusalcı hareketin başını çekmekteydiler. Sadrazam Talat Paşanın ve İttihakçıların 1915 yılında Doğu Anadolu'da bir milyona yakın Ermeniyi katlettirmesi bundandı. İnsanlık tarihinin yaşadığı en büyük jenositlerden biri olan bu "Ermeni Katliamı" Ermeni ulusunun Anadolu'da yaşayan parçasının sayıca azalmasını, sağ kalanların da kitleler halinde "tehcirini" (zorla göçürtülmesini) içermekteydi. Böylece Ermenilerin anayurdunun bir bölümü (Doğu Anadolu'daki toprakları) Ermenilerden "arındırılmıştı". (Bak. İlke Ocak 1978)

Anadolu'daki Ermeni ulusal hareketinin böylesine emsali zor bulunur bir soykırıma uğratılması, sorunun Osmanlı yönetimi açısından fazlasıyla önemli olduğunu gösteriyordu. Ermeni ulusal hareketi bir yandan savaş durumunda olan (I. Dünya Savaşı) Osmanlı yönetimini güç durumda bırakıyor ve onun çöküş sürecini hızlandırıyordu, öbür yandan Doğu Anadolu'daki kapitalistleşme sürecine büyük bir darbe indiriyordu. Ermeni soykırımının gerçekleştirilmesinde Kürt feodalleriyle din adamlarının merkezi Osmanlı yönetimine yardımcı olmalarına karşılık Kürt emekçilerinin ve genel olarak Kürt halkının Ermeni katliamına ve çapulculuğa girişmemesi, hatta birçok Kürt'ün insani duygularla Ermenilere yardım etmesi, soykırımda kaçanları koruma altına alması ve bütün bunların dinsel şartlandırmalara rağmen gerçekleşmesi her iki halkın merkezi egemen feodal Osmanlı despotizmine karşı duydukları tarihsel tepkiyi o günkü koşullarda birlikte ifade etmeleri anlamına geliyordu.

● Doğu Anadolu'daki kapitalist gelişmenin Ermeni burjuvaları aracılığıyla gerçekleşmesi ve Kürtlerin bundan farklı olarak daha çok toprağa bağımlı kalmaları Kürt milliyetinin uluslaşma sürecini görece olarak yavaşlatan ve Kürdistan'da feodal yapının ömrünü uzatan bir sonuç yaratmıştı. Katledilen veya kaçan Ermenilerin ulusal burjuva nitelikli unsurlarının yokolması sermayenin birikim sürecini bir hayli yavaşlatıyor. Oralardan boşalan alanları ticaret burjuvazisi kapsamında Kürt burjuva unsurları kapıyor, fakat onlar da bir türlü ulusal burjuva niteliğine yükselemeden ve ulusal olmadıkları gibi anti-feodal de olamıyorlar, aşiret bağları çerçevesinde, feodallikle ve feodallerle içiçe varoluyorlardı. (Daha sonra kurulacak T.C. ise devlet kapitalizmiyle bu Kürt burjuvalarını –ve kuşkusuz feodallerini– kendine bağlayıp, kapitalist gelişmeden onları yararlandırıp, bu sayede Türk kapitalizmini ve burjuvazinin T. Kürdistanı'na egemen kılacaktı).

TÜRKİYE'DE BURJUVAZİ VE KAPİTALİSTLEŞME

● Kapitalist gelişimin o güne kadarki görece geriliği Anadolu'da Türklerin çoğunluk teşkil ettikleri bölgeler ve Batı Anadolu için de sözkonusudur. Zaten yok denecek kadar az olan saniyi birimleri dış ticaret ve borsa yabancı tekeller ve şirketler tarafından kontrol edilmekte Türk burjuvazisi de tıpkı Kürt burjuvazisi gibi kristalleşme sürecine henüz girmiş bulunmaktadır. Emperyalist işgal altındaki çıkarları gereği anti-emperyalist eğilimler taşıyan Anadolu'daki bu Türk ve Kürt burjuvalarının, ulusal kurtuluş hareketlerindeki yönetici ve askeri kadroları, başlangıçta milli burjuva düşüncesinden bazı motifler de taşıyan Osmanlı askeri personelinden oluşuyordu.

Özellikle Batı ve Güneydoğu Anadolu'daki sivil çete hareketletlerinin tasfiye edilerek düzenli orduya geçilmesinden sonra ulusal hareketin sivil önderliği ve sivil siyasi örgütlenmesi etkisini tümden yitirmiş ve kontrol askeri şeflerin eline geçmiştir. Dolayısıyla hareketin yönetimine damgasını vuran Osmanlı subayları nedeniyle ulusal kurtuluş hareketi daha başında halkçı motiflerden ve demokratik burjuva nitelikten yoksun kalarak örgütleniyor ve bu niteliği zaferden sonraki durumu da belirliyordu. Kurulan Cumhuriyet'in mutlak şefleri bu general ve subaylardı, ve bu Cumhuriyet gerici bir burjuva diktatörlüğü olarak doğmuştu. Kaynaşmış Türk ve Kürt burjuvalarının gerici tahakkümünü temsil eden Cumhuriyet iktidarı kısa sürede topyekün emekçi sınıf hareketleri ve Kürt ulusu üzerinde yoğun bir ulusal baskı kurmakta zorluk çekmedi.

Genç burjuva devletinin mutlak yönlendiriciliği altında içine girilen kapitalistleşme sürecinin belirgin bir karakteri de Türk burjuvazisine öncelik tanıması ve devlet eliyle güçlendirmesi ve mümkün sermaye yoğunlaşmasını Batı Anadolu'da sağlayarak Türkiye Kürdistanı'ndaki kapitalistleşmeyi sekteye uğratmasıdır. Ne var ki, Kürt burjuvalarına ve hakim sınıflarına karşı tutum, onların çıkarlarını ve siyasal örgütlenmesini merkezi Türk devleti içinde bütünleştirmek, özellikle Doğu'daki güçlü feodal mülkiyet yapısını radikal yollardan değiştirmekten kaçınarak Kürt feodallerini de içine alan en geniş siyasal ittifakları korumak olmuştur. Her iki ulusun hakim sınıflarının siyasal ittifakı olarak bütün bu süreçlere yön veren devletin tek siyasi örgütlenmesi olan CHP'nin bu fonksiyonları daha sonraki DP ve AP hareketlerinde aynen korunmuştur. Başka bir ifadeyle, Kürt egemen sınıfları olan burjuvalar ve feodaller, aynı sınıfsal çıkarlarını kaynaştırmakta zorluk çekmemişler, özellikle Kürt burjuvazisi için ayrı bir pazara ihtiyaç duymak güdüsüyle sınırlı bile olsa bir ulusal çıkar ve eğilim belirmemiştir.

● Türkiye'de ve Türkiye Kürdistanı'nda, farklı pazar şekillenmesine mahal bırakmayan bir bütünlük içinde ve her iki ulusun hakim sınıflarının çıkarlarını mümkün mertebede kaynaştırarak, fakat gelişme önceliğini Türk burjuvazisine tanıyıp onu tekelci imtiyazlarla donatırken Türkiye Kürdistanı'nda prekapitalist sömürü biçimleriyle ve bu biçimin sömürücü unsurlarını da tatmin ederek gelişen kapitalistleşme, Türk-Kürt burjuvaları arasındaki çelişkileri asgari düzeyde tutmayı sağlamış, Doğu'daki feodal mülkiyeti tasfiye iddiası taşımıyan böyle bir gelişme Kürt gericiliğinin kaynağını da kendi yanına almıştır. Dolayısıyla Doğuda feodalitenin çözülmesi bu yapı içinde son derece yavaş kalmış, Kürt hakim feodal güçleri Türk burjuvazisiyle önemli bir çelişkiye düşmeden ve toprak mülkiyetinde radikal her hangi bir değişim yaratmayan kapitalist gelişmeyi hazmederek varlıklarını korumuşlardır. Her iki ulusun burjuvalarının çıkarlarını kaynaştırdığı gibi, Kürt feodallerini de yanına alan bu genç Cumhuriyet kapitalizmi bir "Kürt ulusal burjuvazisinin" oluşmasına veya mevcut Kürt burjuvalarının böyle bir nitelik ve eğilim kazanmasına gerek bırakmayan yanıyla siyasal planda Türk burjuvazisinin hareket kabiliyetini artıran bir sonuca ister istemez ulaştı. Kürt halkı ve Kürt milliyeti üzerinde uygulanan gerici şoven baskı, devlet çatısı altında ve siyasal organlarda bütünleşmiş bulunan Kürt hakim sınıflarından elle tutulur bir itiraz görmeksizin gelişip uygulandı ve kurumlaştı. Türk burjuvazisinin çıkarlarının çizdiği alanda ve oranda Türk ve Kürt burjuvalarının --ve sürecin karakteri kapitalistleşme olduğu için kısmen de feodallerin çıkarları öylesine bütünleşti ki, egemen ulus baskısının zulme ve soykırıma dönüştüğü durumda bile bu çıkar kaynaşmasını ve siyasi ittifakı sarsacak her hangi bir çelişki ortaya çıkmadı. Kürt ulusunun ulusal demokratik istemlerine yakın düşen kimi Kürt hakim sınıf unsurları ise, doğal olarak bu çıkar birliğinin ve ekonomik bütünleşmenin dışında kalan Kürt feodalleriyle sınırlıydı ve temelde yatan motif ulusal bağımsızlık olmaktan çok Ortadoğu'daki uluslararası çıkarların şu veya bu çatışmasıydı.

TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN ŞEKİLLENMESİ

● Türk burjuvazisinin ele geçirdiği bu gecikmiş tarihsel insiyatifi, kendi bağımsız ulusal devleti aracılığıyla ne denli hırsla kullandığı bilinmektedir. Türkiye ve Türkiye Kürdistanı'nın bütün kaynakları ve emekçi sınıflarının işgücü ve çalışma kapasitesi son damlasına kadar bu yönde seferber edilmiştir. Kapitalist gelişme için gerekli asgari sermaye birikimini Osmanlı yapısı içinde sağlıyamamış Türk burjuvazisinin ulusal bütün kaynakları, Türkiye ve T.Kürdistanı'nda sermayenin unsuru olabilecek her şeye vahşice saldırdığı ve sahip çıktığı bu dönemin siyasal üstyapısının burjuva demokrasisi olmayacağı ve olmadığı açıktır. Kemalist burjuva diktatörlüğü işte bu sınıfsal ve ekonomik gereklerden dolayı, burjuva demokrasisine kapalı ve son derece gerici, vahşi ve şoven bir diktatörlük olarak daha baştan belirlenmiş, azgın Türk milliyetçiliği, başka hiçbir siyasal çıkara izin vermeyen ve ideolojik oluşuma tahammül göstermeyen katılıkla ve yaygın bir zorbalıkla mutlaklaştırılmıştır. Türkiye ve Türkiye Kürdistanı'nda "tek bir ulus" varsayan bu egemen burjuva ideolojisi Kürt ulusunu "yok saymak", ve kendi uluslaşmasının siyasal, ideolojik ve kültürel cephesini ırkçı bir temele oturtmak ve siyasi coğrafyası üzerinde "Türklükten" başka milliyet tanımamak esasına dayanmaktadır. Bir yandan şiddetli bir asimilasyon politikasıyla "Kürt" sözcüğünün kullanılmasını dahi tabu haline getiren ve Türk milliyetçiliğini, yeryüzünde yaratılmış ne varsa kendine maledecek kadar "hastalıklı" bir abartmayla teorileştiren ve bütün insanlığı "Türkleştiren" bu burjuva milliyetçiliği Türkiye Cumhuriyeti'nin "temeli" ve varlık şartı sayılmış, buna aykırı herşey yokedilmeye lâyık görülmüştür. Bu bakış açısından Kürtçe şarkı söylemek bile "devletin temeline dinamit yerleştirmekle" eş anlamlıdır. "Türklük" ideolojisinin zor yoluyla ve eğitim aracılığıyla Kürt halkına benimsetilmesi, Kürt halkının dili kültürü ve sanatı üstündeki koyu yasaklamalar, bu halkın demokratik ve ulusal haklarının ve bunun siyasal yollardan ifadesi hakkının elinden alınmasından başka, sürekli ve yoğun bir asimilasyona tabi tutulduğunun göstergesi ve bu baskının aynı genellikte bugün de uygulandığının kanıtıdır.

● Kürt ulusu üzerindeki baskı ve zulüm bundan da ibaret olmamıştır, çünkü demokratik, siyasal ve hertürlü kültürel haklarından bu derece yoksun bırakılmak istenen her halk ve ulus gibi Kürt halkının da ezi-

len ulus tepkileri olmuş, bu tepkiler yeryer ve kimi yaygın fiili başkaldırılara kadar ulaşmıştır. Türk devletinin bu mazlum ulus tepkilerine cevabı toplu katliamlar, yüzlerce siyasal idamlar ve yerel halkın Türk bölgelerine göçe mecbur bırakılması biçiminde gerçekleşmiştir. Bugün mevcudu 500 bini aşan Türk silahlı gücünün üç ordusunun ikisi, biri tümüyle ve biri kısmen, NATO'nun "savunma ve saldırı" amaçlarıyla Kürt ulusunu kontrol ve baskı altında tutma görevini stratejik bir bütünlük içinde yerine getirmekle yükümlü ve donatılmış olarak Türkiye Kürdistanı'nda bulunmaktadır. Türkiye'deki bugünkü faşist rejim Kürt halkı üzerindeki uygulanan baskıları kat kat daha artırmış ve Kürt ulusal sorununun Ortadoğu boyutlarında ve uluslararası planda ifade ettiği öneme uygun bir rolü üstlenerek sorunu daha da güncelleştirmiş bulunmaktadır.

KENDİ KADERİNİ TAYİN İLKESİ

Bütün bunların doğruladığı bir tek objektif tarihi gerçeklik olabilir: Anadolu Kürdistanı'ndaki Kürt milliyetinin özgürce serpilip gelişmesi, üretici güçlerini geliştirmesi, kendi diline kültürüne ve yasal statüsüne sahip, kendi bağımsız devletiyle yönetilmesi, yani kendi kaderini kendi özgür iradesiyle belirleyebilme hakkı, ezen ulus durumundaki Türk burjuvazisi ve onunla işbirliği halindeki Kürt egemen sınıfları tarafından önlenmiştir. Kürtler ezilen ulus durumunda tutulmuş ve onlara en temel insan hak ve özgürlüklerinden hiçbiri tanınmamıştır. Böyle bir ulusal statüden Kürt burjuvazisi tedirgin olmak bir yana çıkarlarını bunda görmüş, her hangi bir ulusal sorun gütmekten ve talep etmekten uzak kalmış ve Türkiye Kürdistanı'ndaki Kürt halkının ezilen bir milliyet olarak yaşamasına yol açan tarihi süreçlerde sorumluluk taşımıştır.

Hangi ülkede böyle bir ulusal ilişki sözkonusu oluyorsa, orada "ulusal sorun" mevcuttur. Ve hangi ulus bir başka ulusu eziyorsa, Marx'ın ünlü deyişiyle "bir başka ulusu ezen ulus özgür olamaz". Bu gerçeklik Türkiye için nettir ve Kürt ulusunu ezen ulus durumundaki Türk ulusu da özgür değildir. Çünkü böyle bir baskının nedeni Türk emekçileri değil, Türk emekçilerini de özgürlüğünden yoksun bırakan Türk burjuvazisidir. Keza Kürt ulusunun ulus olarak ezilmesi ve sömürülmesinde Türk hakim sınıflarına yardımcı olan ve onun ortağı ve işbirlikçisi durumunda bulunan Kürt burjuvalarının ve feodallerinin de rolü vardır. Dolayısıyla her hangi bir ulusu boyunduruk altında tutabilmenin bir koşulu veya doğal bir sonucu da burjuvazi için kendi ulusunun emekçileri üzerinde de baskı uygulamaktır.

Bu objektif çerçeve içinde Türkiye'de ulusal sorunu teşkil eden Kürt ulusal sorunu bugün nasıl belirlenmiştir, hangi nitelikte gelişmelere adaydır ve işçi sınıfı açısından nasıl çözülebilir?

Çok uluslu ülkelerde ulusal soruna çeşitli siyasal eğilimler ve akımlar, kendi sınıfsallıklarına uygun düşen farklı açılardan yaklaşmakta, farklı çözümlerden yana olmaktadırlar. Bunlar arasında gerçek çözümü işçi sınıfı bilimi getirmektedir. Uluslararasındaki zora dayanan bağlara karşı çıkan, ulusların hak eşitliğinin ve serbest rızaya dayanan gönüllü bağlarını öngören biricik bilimsel dünya görüşü, işçi sınıfının enternasyonalist ulusal sorun öğretisidir. İşçi sınıfı bilimi ve politik hareketinin ulusal soruna yaklaşımını belirleyen temel ilkeler dünyanın heryerinde aynıdır. Ulusal soruna Leninist yaklaşımın teorik temeli ve politikaları bu değişmeyen ilkesel temel üzerinde gelişip zenginleşir ve özgül durumun kendi karakterine uygun olarak uygulanabilir.

Türkiye Kürdistanı'nda ulusal sorun Leninist ulusal sorun öğretisinin konuya ilişkin ilkelerine bağlı ve günümüzdeki uluslararası konumuna uygun yaratıcı politikalarla ele alınmak ve Türkiye işçi sınıfı tarafından çözüme götürülmek durumundadır.

Türkiye'de bilimsel sosyalist hareketin başlıca yükümlülüğü bütün sosyal ve siyasal sorunlara olduğu gibi Kürt ulusal sorununa da sınıfsal açıdan bakmaktır. Sözkonusu olan bir ulusal kurtuluş sorunu dahi olsa, bu sorunu kim hangi sınıfın çıkarı doğrultusunda çözmek istemektedir ve bunu yaparken hangi yerli ve yabancı güçlere karşı mücadele etmekte, kimlerle beraber olmaktadır? Önerilen çözüm veya tutulan yol Kürt ulusal sorununu dünya proletaryasının ve uluslararası komünist hareketin ve genel olarak dünyadaki devrimci sürecin çıkarları açısından mı görüyor yoksa meseleyi sınıflardan ve dünya çapındaki sınıf mücadelesinden bağımsız, basit ve pratik bir ulusal devlet kurma düzeyinde mi ele alıyor?.. Kürt ulusal sorununa da bu soruların cevabını arayarak yaklaşmak gerekir. Çünkü, işçi sınıfının direkt sınıfsal kurtuluşu olmayan böyle bir sorunda bile, soyut bir "ulusal talep" değil, tümüyle sınıfsallık gerçeğine bağlı bir hareket sözkonusudur. Kürt ulusal sorunun bu çerçevede ele alınması bizi ister istemez Kürt ulusunun içinde bulunduğu ekonomik duruma ve sınıfsal ayrışımına ve egemen ulusla olan ilişkilerinin karakterine götürecektir.

Kürt ulusal sorunu hakkında yapılması gerekli bir başka önemli tespit, bunun Türkiye çapında bir mesele değil, Ortadoğu düzeyinde bir sorun olduğudur. Başta da belirttiğimiz gibi, esas olarak üç ülkede (İran, Irak, Türkiye) yoğunlaşmış ve ezilen ulus konumlarıyla yaşıyan Kürtler, böylece coğrafi olarak bölünmüş bir milliyet durumundadırlar. Ve bu ülkelerin üçünde de farklı siyasal rejimler bulunmaktadır. Kürt milliyetinin sadece Sovyetler Birliği Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti içindeki bir azınlığı, sosyalist sistem içinde ulusal kurtuluşuna kavuşmuş ve ulusal baskılardan kurtulmuş bulunmaktadır. Bu kürtler için, ulusal sorun çözümlenmiştir. Ama Kürtlerin çoğunluğu sözünü ettiğimiz Ortadoğu ül-

kelerinde ezen ulusların baskıları altında yaşamaktadırlar.

Kürt meselesini Türkiye, İran, Irak'taki Kürt ulusal demokratik hareketlerinin genel bir bütünlük arzettiği açısından da görmek ve meselenin farklı ülkelerde yaşayan geniş bir mill yetin sorunu olduğu gerçeğini görmemek mümkün değildir.

Bu nedenle, Kürt sorunu bir yanıyla, Ortadoğu çapında bir olgudur: değişik koşullara sahip ayrı Kürt ulusal grupları mevcuttur ve bunların her birinin ulusal demokratik mücadelesi, siyasal ve ideolojik ayrışmaları diğerlerini şu veya bu şekilde etkilemektedir. Bir başka deyişle bir milliyetin ulusal sorunu değişik parçalarda değişik yansımalara bürünmektedir. Sorunun bu bölgesel karakterini gözden kaçırmamak gerekir. Ya da başka bir deyişle —aşağıda da yineleyeceğimiz gibi— şayet ileride Ortadoğu'da tek bir bağımsız Kürt devleti talebi gelirse (ki şu anda İran ve Irak Kürdistanı sadece özerklik istemektedir) bu demokratik bir taleptir ve bilimsel sosyalizmin demokratik taleplere ilkesel bakışı çerçevesinde değerlendirilmelidir. Ama Türkiye işçi sınıfı açısından sorun, Türkiye Kürdistanı'ndaki ulusal demokratik hareket üzerinde yoğunlaşır. Türkiye bilimsel sosyalist hareketi Kürt meselesinin Ortadoğu çapındaki boyutlarını gözden uzak tutmamakla birlikte kendisi açısından esas meselesinin Türkiye Kürdistanı'nda yaşayan Kürt milliyetinin ulusal ve sosyal kurtuluşu olduğunu görmek ve kendini bununla yükümlü saymak durumundadır.

Türkiye'de komünistler Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkını savunmakla esasen meseleye enternasyonalist açıdan yaklaşmış olmakta ve sorunun Ortadoğu çapındaki her türlü gelişim eğilimini hesaba katmış olmaktadırlar. Ulusların kendi kaderini tayin hakkı somutta ayrılma hakkıdır. Ayrılma hakkı ise bağımsız bir devlet kurmayı veya başka bir devlete katılmayı içerir. Komünistlerin bu yaklaşımı Kürt sorununa Türkiye özelinde olduğu gibi, Ortadoğu genelindeki gelişmelerine de herhangi bir önyargı taşımadan bakmak demektir. Bölgedeki bütün Kürtleri tek bir ulus bütünlüğü içinde birleştirecek gelişmeler de, ipotek konmamış bir hak olarak Türkiye işçi sınıfının savunduğu kendi kaderini tayin hakkı enternasyonalist yaklaşımı içinde mevcuttur. Fakat, Türkiye'de işçi sınıfı hareketinin ulusal sorun çözümlemesi, kendini, Türkiye Kürdistanı'ndaki ulusal demokratik hareketle ve ulusal sorunun Türk-Kürt proletaryasının çıkarlarını ve sınıfsal birliği temelinde çözüme kavuşturulmasıyla yükümlü sayar. Türkiye işçi sınıfının devrim hedefiyle öngördüğü ulusal sorun yaklaşımının bölgede yaşayan bütün Kürt topluluklarının ve bunların ulusal meselesinin topyekün çözümünü içermesi beklenemez. Böyle bir çözüm sadece Türkiye proletaryasının değil, fakat aynı zamanda dünya sosyalist sisteminin genel çıkarlarını ve üç ülkedeki proletaryanın politik sınıf hareketlerini ilgilendirir ve bütün

bunların söz sahibi olduğu en genel platformların meselesi olabilir. Türkiye işçi sınıfı politik hareketi meselenin bu boyutunu unutmadan, Türkiye'de kendi sınıfsal mücadelesiyle mazlum Kürt milliyetinin ulusal demokratik hareketi arasındaki bağlar hakkında fikir yürütmek, halen Türkiye genelindeki topyekün bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm için mücadele bütünlüğü içinde yeralan bir devrimci-demokratik süreç olarak bu sorunu değerlendirmek ve bunun politik, örgütsel ve ideolojik cephelerindeki görevini sonuna kadar yerine getirmek durumundadır.

Ayrıca bu konuda bir noktanın daha altını çizmek gerekiyor. Ortadoğu'daki Kürt toplulukları aynı milliyet kökenini taşısalar bile tek bir ulus vasfında değildirler: Ortadoğu'da tek bir Kürt ulusal topluluğu yoktur. Koşulları tamamen farklı olan dolayısıyla ayrı ayrı çözümler öngören, ayrı ayrı talepler taşıyan birbirinden farklı Kürt ulusal toplulukları vardır. Bunlar kendi koşulları içinde farklı ekonomik yapıya ve sosyal ve siyasal özelliklere sahip bulunmaktadırlar. Bu topluluklar arasında bir dayanışma dünya devrimci sürecine ters düşmeyen bir gelişme karakterine sahipse olumludur. Ve gene Ortadoğu'da ilerici süreçlerin Irak, İran, Türkiye ve Suriye'de yaşayan Kürtlerin tek bir devlet bütünlüğü içinde birleşmeleri ihtimalini ortaya koyuyorsa, bu da Türkiye Kürdistanı'nda yaşayan Kürtlerin "kendi kaderini tayin etmesi hakkı" kapsamında bir çözüm olacak demektir. Ama Türkiye işçi sınıfı bu öngörülerle ve spekülatif görüşlerle kendi yaklaşımını belirlemek durumunda hiç mi hiç olmamalıdır. Şayet Irak ve İran Kürdistanı'ndaki Kürt ulusal topluluklarının özerklikten öteye talepleri yoksa, Suriye Kürtleri' nin ise toprak birliği bile bulunmadığından özerklik talepleri bile mevcut değilse, Türkiye Kürdistanı'nda kimilerinin "dört parçada tek devlet" öngörmeleri, kimin adına ve kimin tarafından yapıldığı belli olmayan bir spekülasyondan öte gidemez. Ve Türkiye bilimsel sosyalist hareketi böyle çocuklukları ciddiye alıp politika üretmek ciddiyetsizliğinde olamaz. Bir hayli uzun erimde tümüyle sosyalist bir Ortadoğu gerçekleştiği zaman için tek bir sosyalist Kürt devletini öngörmek ise ulusal sorunun bugünkü çözümü olmadığından, pratikte birşey ifade etmez. Zira Kürt milliyetinin ulusal sorunları her üç parçada ayrı ayrı çözüme kavuşturulma somutluğundadır.

Türkiyeli komünistler olarak "kendi kaderini tayin hakkı" kapsamında Türkiye Kürdistanı'nda yaşayan Kürtlerin geleceğine ipotek koyamayız. Fakat Türkiye'deki sınıf mücadelesinin gereği, işçi sınıfının çıkarları ve buradan giderek uluslararası komünist hareketin menfaatleri Kürt ulusal hareketi üzerinde elbette ki, bizim açımızdan belirleyici vasıftadır. Esasen meseleyi "ipotek koyup, koymamak" diye ele almamak gerekir. Aslolan mevcut maddi şartlarda sorunun nasıl çözümleneceğidir. Bu da sınıfsallıkla belirlenir.

Türkiye Kürdistanı'nda yaşayan ve Türk ulusu tarafından ezilmekte olan Kürt milliyetinin sınıfsal ve ulusal yapısına Türkiye'deki genel sınıfsal ilişki ve çelişkiler içindeki yerine kısaca bakacak olursak, yukarıda çerçevesini çizmeye çalıştığımız doğru bilimsel ve ilkesel yaklaşımın hangi maddi koşullar tarafından belirlenip beslendiğini görmemiz mümkün olabilir.

TÜRKİYE KÜRDİSTANI'NIN BAĞIMLI EKONOMİK YAPISI VE GÖRECE GERİ KALMIŞLIĞI

Türkiye Kürdistanı'nda yaşayan ve ulusal özelliklerini, dilini ve kültürünü tamamen veya kısmen korumakta olan, yani gerçek anlamda asimile olmamış ve toprak birliği temelinde varolan Kürtlerin sayısı Türkiye genel nüfusunun % 20'si dolayındadır. Bu, günümüzde nüfusu 10 milyon dolayında olan bir milliyetin Türkiye'deki varlığı anlamına gelir.

Orta üstü bir kapitalist gelişkinlik düzeyine ulaşmış bulunan Türkiye'de emperyalizmle içiçeliği hayli ileri gitmiş bir tekelci burjuva zümresi bütün ekonomik süreçlere egemendir veya yönvermektedir. Tekelci burjuvazinin bu konumu, yine egemen bulunduğu merkezi siyasi otorite aracılığıyla ona Kürdistan ekonomisini kontrol altında tutma ve kendi çıkarlarına göre biçimlendirme imkanını vermektedir. Bu yapı içinde, bağımsız bir Türkiye Kürdistanı pazarı ve kendine özgü ekonomik karakteri gibi kavramlara yer bulunmamaktadır. Tek fark, o da zaten bu objektif durumun doğal sonucu gereği, Türkiye Kürdistanı'ndaki ekonomik geri kalmışlık ve üretici güçlerin Türkiye geneli içindeki görece gelişmemişliğidir.

Bu bağımlılık ilişkisi nasıl ve ne zaman kurulmuştur ve bugün hangi biçimlerde işlemektedir? vb. gibi ayrıntılı analiz gerektiren konulara kestirme cevaplar vermekten kaçınmak gerekmektedir. Ancak, genel karakteri itibariyle Türkiye Kürtistanı'nın, Türkiye'deki kapitalist pazarın ayırdedilmez bir parçası olduğuna itiraz edebilmek için ekonomi bilimini çiğnemek gerekir. Bu, şüphesiz bir sömürü ve bağımlılık ilişkisidir çünkü başka türlüsü olamaz, bütünleşme olmaksızın bu tarz bir sömürü işleyişi kurulamazdı.

Türk burjuvazisinin Osmanlı İmparatorluğu "çerçevesi" içinde oluşmuş bir ekonomik ilişkiler temelini devralıp geliştirdiği de açıktır. Yani, pazar bütünleşmesi TC'yi de sonraya bırakan bir tarihi süreç sorunudur ve zaten T.Kürdistanı'ndaki uluslaşma sürecini öteki milli hareketlere göre zayıf kılan faktörlerden başlıcası da bu olmuştur. Ancak bu ifade her iki ulus arasındaki ilişkinin aynı zamanda sömürme ve sömürülme ilişkisi olduğunu dışlamaz. Sadece bunun bir kaba "talan", bir "yükleyip götürme" olmayıp, aynı pazar içinde ve "modern tarzda" yoğun bir kaynak aktarımı olarak gerçekleştirmekte olduğu noktasına işaret eder.

Türkiye'deki kapitalist gelişimin ihtiyaçları bakımından T.Kürdistanı'nın önemi daha çok hammadde kaynakları noktasında öne çıkar. Petrol, bakır, krom, demir gibi temel sanayi hammaddelerinin büyük yüzdesi Kürdistan'dan sağlanmaktadır. Aynı şey, kapitalistleşmenin enerji ihtiyacı bakımından da geçerlidir. Kömür yataklarının yanısıra enerji üretimine dönük en büyük yatırımlar Kürdistan'a yapılmaktadır ve elde edilen "ürün" sanayalişmenin yoğun olduğu Batı Anadolu'ya buradan taşınmaktadır.

Aynı ilişki türü hayvancılık ve kısmen de diğer tarımsal faaliyet alanında yürürlüktedir. Kürdistan, Türkiye kapitalist pazarı için mutlak et ambarıdır ve bazı tarım ürünleri yönünden vazgeçilmez kaynak durumundadır.

Bunun aksi de bu olgunun içindedir. Yani Kürdistan Türk burjuvazisi için aynı zamanda 10-12 milyonluk bir pazar değerindedir. Özellikle "iç pazara dönük" yapıda oluşup gelişen bu sanayileşme, T.Kürdistanı'na Türkiye kapitalist pazarının "parçalanmaz" bir parçası özelliğini kazandırmak için planlanır. Türk burjuvazisinin bu planı merkezi bütçeden teşvik ve vergi muafiyetleri biçiminde destekler alarak bir hayli ileri gitmiş ve T.Kürdistanı'nda belli bir sanayi temelinin oluşumuna varmış bulunmaktadır. Tekstil, sigara, içki, çimento fabrikaları ve enerji üretimine dönük yatırımlar daha çok devlet eliyle gerçekleştirilmekte, pazarın kontrolünden başka Kürt işçisinin işgücüne de sahip çıkılmış olmaktadır.

Türk burjuvazisi sadece kendi ürettikleri bakımından değil, tekelinde bulundurduğu ithalat yoluyla dışardan getirttiği malların pazarlaması yönünden de T.Kürdistanı'na büyük önem vermek zorundadır. Böyle bir büyük pazarı gümrük sınırı olmaksızın elinde tutabilmek Türk burjuvazisi için önemli bir imkandır.

Bu, ulusal sömürü biçimini koruyup yoğunlaştırarak gelişen kapitalist pazar bütünleşmesi Kürdistan'ın kaynaklarını ve Kürt halkının ürünlerini Türk burjuvazisine aktarır ve genel olarak Türkiye'nin orta derecede bir kapitalist gelişkinlik düzeyine ulaşmasının belli başlı faktörlerinden biri haline gelirken T.Kürdistanı'nın geri kalmışlığını ve ihmal edilemiyecek feodal kalıntıların da varlığını sürdürmeleri sonucunu getirmiştir.

Türk burjuvazisi bu durumun bilincindedir ve T.Kürdistanı'ndan sağladığı avantajlar olmasa, sözgelimi Türkiye Kürdistanı yine Türk ulusuyla ama demokratik bir federal devlet statüsü içinde bulunsaydı (kendi bağımsız ulusal pazarına ve ekonomisine sahip olsaydı) bu gelişmeyi gösteremiyeceğini bilmektedir. En demokratik siyasal ortamda ve en

"demokrat" görünümlü burjuvalarla birlikte burjuva demokrat düşünceyi savunanların da sorunu böyle tartışmaya asla yanaşmamaları, ulusal sorunu tabu saymaları, üzerinde oturdukları imkanların temelinde bir "ulusal haksızlık" bulunduğunu görmek istememeleri, bunun bilincinde olmadıklarının en bariz göstergesidir. Ancak bu gerçeği çarpıtmak için, tek bir ülke ve ulus içinde "kapitalizmin eşitsiz gelişebileceği" gerçeğini kullanmak isterler. Oysa, Türkiye'de sözkonusu olan, tek bir kapitalist pazar içinde ama, bir ulusal sömürü faktöründen kaynaklanan "eşitsiz" gelişme sözkonusudur.

TÜRKİYE KÜRDİSTANI'NDA EMEKÇİ SINIFLARIN DURUMU

Türkiye Kürdistanı'nın görece ekonomik geriliği, modern anlamda sanayiden yoksun bulunması ve feodal kalıntıların varlıklarını sürdürüyor olması T.Kürdistanı'ndaki sınıf kristalleşmesinin de geriliğine kaynaklık eder. Kürdistan'daki kapitalist sınıfsal ayrışmayı en genel sınırlarıyla veren şu tespitlerimiz konuya yeterince açıklık getirmeye kafi gelecektir sanırız:

● Türkiye Kürdistanı'nda işçi sınıfı sayıca az ve "nitelikçe" çok geri durumdadır. Modern sanayi proletaryasını oluşturacak belli başlı kapitalist sanayileşme alanları olmadığı, sermaye birikiminin yeterince gerçekleşmediği ve Kürt burjuvalarının da yatırımları için Batı Anadolu'yu daha cazip bulmaları sonucu Kürdistan'da işçi sınıfının sayıca gelişimi çok yavaş seyretmiş, daha çok devletin altyapı ve imar yatırımları alanıyla sınırlanmıştır. Mevcut işletmelerin büyük çoğunluğu "küçük işletme" vasfındadır ve istihdam kapasiteleri düşüktür. Mülksüzleşen köylülerin oluşturduğu iş gücü, olabildiğince Batı'da Türk burjuvazisi tarafından istihdam edilmekte, kalan işgücü fazlasının bir bölümü Kürdistan'da ara ve mevsimlik işler içinde yarı proleter unsurlar olarak şekillenirken, büyük çoğunluğu yine Batı'da metropollerde "vasıfsız işçi" niteliğiyle çalışmakta, işportacılık, taşımacılık ve genel hizmetler alanında tutunmaya gayret etmektedir. Gerçek anlamda sanayi proletaryası T.Kürdistanı'nda büyük enerji yatırımlarında, madenlerde ve petrol kuyu ve rafine tesislerinde çalışan bir kaç onbin işçiyle sınırlı kalmaktadır.

Türkiye Kürdistanı'nda, proleterleşmenin bu düzeyi işçi sınıfının "niteliği" bakımından da belirleyici olmuştur. Sanayi proletaryası "niteliklerini" kazanabilmesi için önünde önemli engeller bulunan Kürdistan'da işçi sınıfının sınıf hareketi oldukça cılız kalmış, bu durum Türkiye Kürdistanı'ndaki sendikal hareketin düzeyini de yakından belirlemiştir. Son 25 yıldır sanayileşme yönünde atılmış mevzi adımlara bağlı olarak petrol işkolu sendikalarının yanı sıra madencilik ve enerji işkolundaki sendikal çalışmalar kısmen olumlu sonuçlanmış olsa bile, sen-

dikal hareket daha çok genel hizmetler sektöründe gelişme imkanı bulabilmiştir.

Sanayi proletaryasının oluşumu açısından durumu bu olan T.Kürdistanı'nda tarımda kapitalizmin gelişmiş ve feodalitenin büyük oranda çözülmüş olmasına karşılık, modern tarım işletmelerinin kuruluşuna geçilemediği ve şaşırtıcı ölçüde büyük toprak mülkiyeti üzerinde bile üretim faaliyetinin geleneksel araç ve yöntemlerle yürütüldüğü için tarım proletaryası da sayıca güdük kalmıştır. Ceylanpınar devlet üretme çiftliği dışında tarımsal üretime güçlü feodal geleneklerin ve aşiret ilişkilerinin egemen olduğu, bu sahadaki emekçilerin rençber, ırgat, maraba gibi daha çok prekapitalist ögeler konumunda kaldıkları görülmektedir.

Tarımda kapitalizmin gelişmesine, yani feodalizmin büyük oranda tasfiye olup etkinliğini kaybetmesine rağmen sanayi ve tarım proletaryasının yeterince oluşup gelişememiş olması, üretimin yarı-proleter ve prekapitalist emek unsurlarıyla yürütülüyor bulunması bir paradoks değil, sadece T.Kürdistanı'na ait bir gerçeklik de değil, düpedüz ezilen bağımlı bir ulusun kapitalistleşmesinin gerçeğidir. Türkiye Kürdistanı kapitalistlaşmesinin ölçüleri ve göstergelerini kendi içinde arayacağımız bağımsız bir oluşum değil, Türkiye genel kapitalist pazarının bir parçası ve ulusal kapitalist sömürünün doğal bir sonucu olarak mülkiyet ilişkilerinde yaşadığı köklü değişimin sonuçlarını bağlı bulunduğu genel kapitalist pazarın bütünlüğü içinde sunmaktadır.

T.Kürdistanı'nda nüfusun büyük çoğunluğunu yoksul köylü kategorisi oluşturmaktadır. T.Kürdistanı'nda köylülüğün mülksüzleşme ve yoksullaşması hızında 1960'lı yılları izleyen süreçte olağanüstü bir artış olmuş, yoksullaşmanın aşındırdığı toprak mülkiyeti hacmi küçülerek orta köylülüğü de geniş oranda yoksul köylü haline getirmiştir. T.Kürdistanı'ndaki köylülerin durumunu anlamak bakımından toprak mülkiyeti miktarı kadar tarımsal verimliliği de ölçü olarak kullanmak gerekmektedir çünkü geleneksel usülle yürütülen tarımsal faaliyette birim başına verim, kapitalizmin çok daha gelişkin olduğu Batı Anadolu tarımına göre düşüktür ve köylülerin gelirleri bu bakımdan da Kürdistan'da belirgin biçimde düşüktür. Sahip olunan toprak miktarı ile elde edilen geliri birlikte hesaba katarr bir sınıflandırmada T.Kürdistanı'nda yoksul köylülüğün en geniş sosyal kesimi oluşturduğu mutlaka ortaya çıkar.

Kürdistan'da emekçi sınıf kategorisine giren toplumsal katmanlar içinde en dikkate değer olanı kent küçük burjuvazisidir. Şehirlerde ve kasabalarda esnaflık, zanaatkârlık ya da küçük devlet memurluğu ve bunlar gibi işlerde çalışan bu kesim önemli bir ulusal uyanış içindedir. Kürt ulusal demokratik hareketi içinde kent küçük burjuvazisinin etkin bir yeri bulunmakta ve bu giderek daha belirgin hale gelmektedir. Özellikle kent küçük burjuvazisinin aydın kesimleri devrimci-ilerici akımlar-

dan ektileniyorlar, ulusal soruna karşı duyarlılıkları artıyor, öte yandan bunlar ulusal sorunun ancak işçi sınıfı bilimi ve proletarya enternasyonalizmi doğrultusunda gerçek çözümüne kavuşabileceğinin bilinciyle Marksizm-Leninizmi öğrenip savunmaya daha açık hale geliyorlar. Böylece Kürt küçük burjuva aydınlarının önemli bir kesimi küçük burjuva devrimciliğini aşarak artan oranda komünizmi benimsiyor.

Elbette T.Kürdistanı'nda ulusal harekete Kürt komünistlerinin damgası vurulmuş değil. Ulusal burjuva demokratik taleplerden yola çıkarak ulusal soruna hareket veren sözünü ettiğimiz kent orta katmanları ve küçük burjuvazi meseleyi proletaryanın bakış açısından çözmeye henüz yatkın değildirler, fakat günümüzde ulusal sorunu başarıya ulaştırmanın sosyalist sistemin desteği olmaksızın mümkün olamıyacağını görmektedirler. Bu da T.Kürdistanı'nda ulusal harekete devrimci bir muhteva kazandırmaktadır.

Kürt ulusal demokratik hareketinin ana bileşenlerini oluşturan emekçi sınıf ve katmanlar Türk ve Kürt burjuvazisinin bütünleştiği bir mekanizma tarafından sömürülmektedirler. Dolayısıyla Kürt ulusal kurtuluş hareketi daha ilk adımda Türk egemen sınıflarının yanı sıra, sömürücü Kürt egemen sınıflarını da karşısına almakla mükelleftir. Bu bakımdan T.Kürdistanı'ndaki ulusal hareket ağırlıklı karakteri ulusal demokratik olan bir sosyal kurtuluş mücadelesi olarak biçimlenmektedir.

KÜRDİSTAN'DA EGEMEN SINIFLAR

Türkiye'de Kürt ulusal sorununun sınıfsal analizi ve politik değerlendirmesi bakımından emekçi sınıfların durumu kadar önem taşıyan bir diğer faktör Kürt hakim sınıflarının durumu ve konumudur. Özellikle bu Kürt egemen sınıfları içinde bugün "ulusal burjuva" zümresinin bulunup bulunmadığı proletaryanın soruna yaklaşımı açısından değil ama Kürt ulusal hareketinin kendini yanlışlardan koruması bakımından önem taşır.

T.Kürdistanı'nda, Türk tekelci sermayesi ile ortaklık ve işbirliği halindeki Kürt burjuvalarının yanısıra, gene onlarla ortak çıkar ilişkileri içindeki büyük toprak sahipleri, tefeciler, rantiyerler, aracı ve komisyoncular, büyük sürü sahipleri, celepler ve hesaba katılacak kadar yoğun olan kaçakçılık alanını ellerinde tutanlar Kürt egemen sınıflarının tamamını oluşturmaktadırlar. Kürt hakim sınıflarının sömürü alanını ağırlık olarak kırsal sömürü oluşturmaktadır. Bununla birlikte gerek bu sömürünün işleyiş biçimi, gerekse kapitalist ve prekapitalist ilişkilerin kentlerde ve köylerde giderek yaygınlaşmakta olması ve ticaretin Kürdistan ekonomisi içinde giderek daha geniş yer tutması bakımından egemen ekonomik karakter bariz biçimde kapitalizmidir.

Türkiye Kürdistanı'nda feodalizm sistem olarak çözülmüş durumdadır ve giderek büsbütün tasfiye olmaktadır. Ancak bu çözülme, feodal kalıntılarla "yarı feodal" nitelikli ilişkilerin yaşamasına elverecek çapta ve karakterde gelişmektedir. Ağalık, tefecilik, ortakçılık, yarıcılık ve aşiret bağları gibi, demokratik gelişmenin ayak bağı durumundaki ekonomik unsurların tasfiyesi Kürdistan'daki devrimci ve demokratik hareketin anti-feodal görevleri arasındadır.

Türkiye Kürdistanı'ndaki demokratik hareketin anti-feodal görevlerini yoğunluklu hale getiren başlıca sebep, bu gelişmemiş kapitalist ekonominin, feodal ve yarı-feodal unsurların ekonomik gücüyle kıyaslanmayacak etkinlikte bir kapitalizm öncesi üst yapı yoğunluğunu barındırmasıdır. Aşiret bağı (kan bağı) biçiminde süregelen bir feodal yaşama biçimi T.Kürdistanı'nda, kırsal alanda ve kentlerde "belirleyici" önemde varlığını koruyarak ekonomik ilişkilere de katılmaktadır. Az sayıda ailenin mülkiyetle beslenmiş dini otoritesi biçimindeki bu aşiret ilişkileri tarımda ücretli emeğin yaygınlaşmasını engelleyen faktörlerden biridir. Bu faktör kentlerdeki ticaretin de kontrolü imkanını vermektedir. Aşiret egemenliği bu özelliğiyle feodal bir kurumken bu kez kapitalist prekapitalist ilişkilere de yansıyan yozlaşmış bir "bağ" olarak varlığını ve etkinliğini korumuştur. Kürdistan'da burjuvaziyi ve küçük burjuvaziyi bu aşiret bağlarından ayrı düşünmek henüz mümkün gözükmemektedir.

Kürt ulusal hareketinin "ulusallığının" sınıf içeriğini ve kapsamını belirleyen objektif faktörler arasında özellikle Kürdistan burjuvazisinin konumuna dikkatle eğilmek gerekmektedir. Kürt ulusal çıkarlarıyla Kürt burjuvalarının sınıfsal çıkarlarının ne derece bağdaştığı veya bağdaşmadığı Türkiye işçi sınıfı hareketinin ulusal çözümlemesinde olduğu kadar, demokratik ve devrimci Kürt hareketlerinin izleyeceği doğrultu konusunda da temel ölçüt niteliğindedir.

"Kürdistan burjuvazisinin durumu nedir? Yukarıda da belirttiğimiz gibi Kürdistan'da sanayi genel Türkiye ölçülerinin de çok altındadır. Büyük işletmeler, gerek madencilik-petrol vb. biçiminde olsun, gerekse fabrikalar halinde olsun egemen devletin elindedir. Yeni yeni birkaç büyük özel sektör işletmesi kurulmaktadır. Diğer özel sektör üniteleri genellikle küçük ve orta işletmeler şeklindedir. (Un, tuğla fabrikaları vb. gibi...) Türkiye tekelci sermayesinin gelişimi, Kürdistan'da bu gibi işletmelerin kurulmasını ve gelişmesini önlemektedir. Örneğin bisküvit ve meşrubata varıncaya kadar gıda sanayiindeki tekelleşme, Kürdistan'da tarıma dayalı bu gibi küçük işletmeleri silmiştir. Gene tekstil, konfeksiyon, trikotaj dalında, Türkiye burjuvazisi, özellikle İstanbul merkezinden Anadolu ve Kürdistan pazarını kontrol etmektedir. (Türkiye'de orta burjuvazi tekelci sermayenin montajcılık biçiminde sanayileşmesiyle yeni yan üretim dallarını kaparak bir ölçüde palazlanmıştır. Fa-

kat Kürdistan'da böyle bir sanayileşme henüz sözkonusu olmadığından, orta burjuva kategorisine girecek sanayi işletmeleri daha kayda değecek ölçüde yaygınlaşabilmiş değildir. Şayet tarihsel ve ekonomik-sosyal gelişim böyle bir zümrenin oluşmasına olanak verseydi, kendi pazarını kontrol etmek isteyecek bir milli burjuva zümresi doğabilecekti).

Kürdistan'da hızla gelişmekte olan sektörlerden birisi, kentlerdeki inşaat sektörüdür. Kürt müteahhitlerinin bir bölümü devletten ihale aldıklarından Türk egemen sınıflarına doğrudan bağlıdırlar. Ayrıca konut yapımı konusunda kentlerde palazlanmış veya palazlanmakla olan burjuvalar bulunmaktadır. İnşaat sektörü sermaye birikimi ve sanayiye geçiş sürecinde bir aşamayı oluşturmaktadır ve bugün için önemli bir kâr alanıdır.

Kürdistan'da Kürt burjuvazisinin bugünkü belli başlı sömürü alanını kapitalist ticaret teşkil etmektedir. Bir başka deyimle, çok az sayıda sanayici, bir miktar da müteahhit Kürt burjuvaları olmasına karşın —tarım sektörü dışında kalan— Kürt burjuvalarının önemli bir bölümü ticaretle uğraşmaktadırlar. (Ticaretle uğraşan fakat tarımda da sömürüden pay alan, prekapitalist sömürü yollarından da yararlanan, Kürdistan içinde zahire, gıda vb. ticareti yapan sömürücüleri bu kesime dahil etmedik).

Kentlerde salt kapitalist ticaret yapan Kürt burjuvalarını ele alırsak şunu görürüz:

Bu kapitalist tüccarların önemli bir bölümü sanayiye dayalı ürünlerin ticaretini yaparlar. Bunlar arasında son yirmi yıla kadar büyük tuhafiye mağazaları vb. önemli bir yer tutmaktadır. Bunun yanısıra, Türkiye tekelci sermayesinin sanayide ilerlemesi ve Kürdistan pazarına yeni arz'larda bulunmasıyla birlikte, ticaretle iştigal eden Kürt burjuvazisi "bayilik" kurumuyla önemli bir sömürü alanı elde etmiştir. Bu bayiler, bütan gazı, meşrubat, ilaç (ecza deposu) bayilerinden —çabuk tüketilen ürünlerin bayilerinden - dayanıklı tüketim malı dediğimiz ürünlere kadar değişmektedir.

● Kentlerde gelişen kapitalist ticaretin en önemli olanlarından biri dayanıklı tüketim mallarının bayilikleridir. Bilindiği gibi bayilik kurumu belirli bir komisyon alan acentalık kurumundan farklıdır. Belli bir kapitalist ticaret sermayesi biriktiren Kürt burjuvaları teminat karşılığında ve kendi sermaye güçleri ile tekelci sermayenin otomobil, yedek parça buzdolabı, televizyon vb. gibi ürünlerin yerel bayiliklerini kapatmakta ve parasını çoğunlukla peşin ödedikleri bu malları toptancı fiyatına satın alarak, kendi il ve ilçelerinde pazarlamaktadırlar.

Böylelikle bu burjuvalar genel nitelikleriyle komprator acenta burjuvazisi olmayıp, ticaret burjuvazisi durumundadırlar. Ayrıca sermaye birikiminin belli bir aşamasında müteahhitliğe başlamakta, ya da şimdilik örnekleri az da olsa sermayelerini birleştirip büyük sanayi işletmelerine yönelmektedirler. Böylelikle bu ticaret erbabı da bağımsız bir iç pazar oluşturmak amacında değildir. Tersine, gümrük duvarı vb. olmadan aynı devlet bütünlüğü içinde kalarak ve tekelci sermayeden toptancı fiyatına aldıkları ürünleri pazarlayarak sermaye biriktirmektedirler. Tekelci sermaye bu burjuvaların velinimeti durumundadır. Bu bakımdan, bu burjuvaların varlığı ulusal bir pazar özlemi içinde olan bir milli burjuva zümresinin teşekkülünü önlemekte şu veya bu yoldan burjuvalaşan unsurlar da bu sömürü kervanına mevcut ilişkiler çerçevesinde katılarak, tekelci sermayenin denetimindeki bütünsel kapitalist sistemde sömürüden pay alma yarışına girişmektedirler.

● Doğu Anadolu'da biriken kapitalist sermayenin küçümsenmeyecek bir bölümü de Batıya, Türk bölgelerine akmaktadır. Gerek ticaret, gerekse müteahhitlik yoluyla sermaye biriktiren Kürt burjuvalarının bir kısmı, sanayi yatırımlarını Batı'da yapmakta ve tekelci sermaye zümresine dahil olmaya çalışmaktadırlar. Bunun nedenlerinden birisi, Batı'da kapitalizmin daha gelişmiş olması, Türk bölgelerinde sanayi için enfrastrüktür tesislerinin ve ulaşım, hammadde ithali vb. olanaklarının daha elverişli bulunmasıdır. Bu özellikle Türk ulusunun ezen ulus olma durumundan kaynaklanmaktadır. Fakat en palazlanmış Kürt burjuvalarının biriktirdikleri sermayeyi götürüp Batı'ya yatırmalarının diğer önemli bir nedeni de Türk pazarının daha geniş olmasıdır. On milyonluk Kürt pazarına karşılık, otuzbeş milyona yakın nüfuslu Türk pazarı daha cazip gelmekte, bu pazara ulaşabilmek için de, Türk bölgelerinde yatırım yapmak daha rantabl olmaktadır. Bu pazar konusunun son tahlilde ulusal baskıyla ilişkisi bulunduğu söylenebilir, fakat ulusal sorun ve Türk ulusunun egemen ulus durumunda bulunması tek faktör değildir. (Örneğin Çarlık Rusyası'nda Ukrayna ve Gürcistan burjuvazisinin gidip egemen Rus ulusu bölgesinde yatırım yapmayıp, kendi bağımsız pazarlarını oluşturmak üzere kendi bölgelerinde yatırım yaptıkları ve ulusal baskı ve ayrıcalığın bunda rol oynadığı hatırlanmalıdır). Buna rağmen, gerek tarihsel gelişim süreci bakımından, Kürt ulusu milli baskı altında tutulduğu, Kürt halkı ulusal fatör nedeniyle daha yoksul bırakıldığı, zaten sayıca fazla olan Türk bölgelerinin nüfusu (Batı'daki kapitalistleşme, buna karşılık Kürdistan'daki yoksullaşma nedeniyle sürekli olarak Kürt emekçilerinin Batı'ya akmalarıyla) daha da arttığı İstanbul başta olmak üzere büyük Batı ve Güney kentleri hızla kalabalıklaştığı ve bu artışta Kürt emekçilerinin önemli yer tuttuğu, gene Türk ulusu, Kürt ulusuna nazaran daha fazla kalkındığı, Türk kentleri, Kürt kentlerine nazaran daha fazla geliştiği, Türk halkının satınalma gücü daha fazla olduğu için... Türk pazarı biriken Kürt sermayesi için daha çekici ve elverişli durumdadır ve gelişen Kürt burjuvazisi sermayesini Batı'ya götürmektedir. Ama temel neden ulusal baskı ve ayrıcalık bile olsa, sözünü

ettiğimiz nokta objektif bir tespittir. Bu gerçeklik ise, Kürdistan'da milli burjuvazinin bir türlü oluşamamasına yol açan önemli nedenlerden birisidir. Ve Türk-Kürt burjuvazisinin organik bağının ve bütünleşmişliğinin kanıtlarından biridir.

● Kürt hakim sanıflarının en belli başlı sömürü alanları tarım ve hayvancılıktır. Ve Kürt tarım kapitalistleri veya büyük sürü sahipleri elde ettikleri ürünleri veya yetiştirdikleri hayvanları sadece Kürt pazarında satmamaktadırlar. Esas olarak çok daha geniş nüfusu içeren Türk pazarı onlar için caziptir. Kendi toprağında büyük mahsül elde eden Kürt feodali veya tarım kapitalisti ya da Kürt köylüsünün ürününü ucuza kapatan Kürt aracı tüccarı yahut da geniş hayvan ticaretini elinde tutan Kürt celepleri, bu ürünleri, hayvanları vb. çoğunlukla Batı'nın kapitalist pazarlarına sevkederek bu alanda, Türkiye'deki genel sömürüden pay almaktadırlar. Egemen sınıfların bütünleşmişliğinde bu sömürücü unsurlar da pay sahibidirler. Hatta devlet taban fiyatlarını tespit ederken çok yıl, Doğu'daki tarım ürünlerine cüzi de olsa façla rayiç biçmektedir. Bu, Kürt emekçilerini değil, Kürdistan'daki büyük toprak sahiplerini veya tarım ürünleri ticareti yapan Kürt tüccarlarını kollamak içindir.

● Öte yandan, Güneydoğu Anadolu'daki Kürt egemen sınıflarının gelir kaynaklarından birisi de kaçakçılıktır.

Türkiye'deki kaçakçılığın bir bölümünü tekelci sermaye kontrolü altında tutmaktadır. Fakat Kürt egemenlerinin de kaçakçılık yoluyla elde edilen kârlarda küçümsenmeyecek bir payı vardır. Kürt hakim unsurlarının bir bölümü Güneydoğu sınırından dış ülkelere canlı hayvan, altın ve kısmen de narkotik çıkarırlar; bunun karşılığında da silah, çeşitli ev eşyaları, sigara, çay vb. getirirler. Bunların bir kısmı Kürt pazarlarında tüketilir, önemli bir bölümü de Türk pazarlarına aktarılır. Böylece ülkeye kaçak mal sokulmasında da tekelci sömürücülerle işbirliği yapan veya kendi başına çalışan Kürt egemenleri, bir yandan Kürt pazarının ulusallaşmasını (kendi sanayiine ve pazarına sahip bir Kürt ulusal ekonomisinin gelişme istidadını) önleyen faktörlerden birisini oluştururlar, öte yandan kendilerine bu avantajı tanıyan Türk burjuvazisi ile herhangi bir çelişkileri bulunmaz.

Kürt egemen sınıflarının tırmanışı Türkiye tekelci sermayesine, onun banka sanayii kaynaşımı kontrolündeki ekonomik ve sosyal düzenine, siyasal üstyapı aygıtına organik çıkar bağlarıyla bağlıdır. Kürt hakim sınıflarının ve özellikle Kürt burjuvazisinin karakteristiği konusunda tespit etmemiz gereken birinci nokta budur.

Bunun yanısıra, altı çizilmesi gereken diğer nokta da, Kürdistan'da bir milli burjuvazinin oluşmamış bulunmasıdır. Yukarıda sıraladığımız tespitler, aynı zamanda bunun nedenlerini göstermektedir. Gerçi tek tek milli burjuva unsurlar bulunmaktadır, fakat bunlar bir sosyal zümre

olarak kristalleşmiş değillerdir. Hemen şunu da söyleyelim ki, T.Kürdistanı'nda bir milli burjuva zümresinin bugün bulunmaması, gelecekte de milli burjuvazinin hiç olmayacağı anlamına gelmez. Türkiye kapitalizminin bunalımının giderek derinleşmesi ve tekelci sermayenin Kürt burjuvazisi üzerinde özel tedbirler getirmesi, iki ulusun burjuvaları arasında sömürü paylaşımı, pazar çekişmesi gibi çelişkiler doğması durumu ortaya çıkarsa, böyle bir Kürt milli burjuva zümresi oluşabilir. Ama böyle bir durumda dahi, bu zümre, Kürt ulusal demokratik hareketi içinde belirleyici olamaz. Kürt ulusal kurtuluş süreci içinde ne bugünkü tek tek milli burjuva durumundaki –zümre haline gelmemiş– kapitalistlerin, ne de yarın oluşabilecek milli burjuvaların tayin edici bir yeri veya konumu olmayacaktır.

Kürdistan'da, bir milli burjuva zümresinin varolmadığını belirtirken, önemli bir noktanın da altını çizmeliyiz. T.Kürdistanı'nda sosyal zümre olarak bir milli burjuva zümre oluşmamıştır, fakat milli burjuva özlemleri içinde bulunan, milli burjuva programını ve amaçlarını taşıyan küçük burjuva milliyetçileri vardır. Evrensel ve tarihsel bakımdan kategorik olarak milli burjuvazinin görevlerini üstlenmeye hazır olan –ve bir anlamda üstlenmiş bulunan– bu ilerici küçük burjuva kesimin içinde bir kısım esnaf, zanaatkâr ve topraklı köylü (köy küçük burjuvazisi) bulunmaktadır. Yani milli burjuva özlemleri taşıyan bu küçük burjuva unsurların bir kısmı küçük mülkiyete bağlıdır, milli burjuva ideolojisini taşımaktadırlar.

Küçük burjuva milliyetçileri arasında bir başka önemli kesim de, Kürt aydınlarıdır. Kürt aydınlarından milliyetçi olanların bir bölümü milli burjuva amaçlarına sahiptirler. Fakat bu unsurların çoğu, Kürt halkının sınıfsal taleplerinden de ister istemez etkilenmekte, sola doğru açılmaktadırlar.

Kürt halkının ulusal ve sosyal kurtuluş mücadelesi açısından esas üzerinde durulması gereken ve yukarıda belirttiğimiz noktayı vurgulayarak açalım. Bu husus Türk ve Kürt hakim sınıflarının genel olarak bütünleşmişliğidir." (İlke, Ocak 1978).

TÜRK VE KÜRT HALKLARI AÇISINDAN ULUSAL VE SOSYAL KURTULUŞ MÜCADELESİ

Kürt burjuvazisinin "bir avuç işbirlikçi burjuvadan" ibaret bulunmayışı, ekonomik ve siyasal ilişkiler bakımından Türk burjuvazisiyle kaynaşmış bulunması Kürt ulusal sorunu konusunda varacağımız sonuçlar bakımından önemli objektif gerçeklerden biridir. T.Kürdistanı'ndaki hakim sınıflar arasında bir "milli burjuva" zümresinin bulunup bulunmadığı veya ne derecede bulunduğu üzerinde ayrıntıyla durmamızın ne-

deni buradan kaynaklanıyor. Kimi ulusal kurtuluş hareketlerinde olduğu gibi, "niteliği" milli burjuvazinin belirlemesi ile, milli karakterde bir burjuvazinin bulunmadığı durumunda ulusal hareketlerin "emekçi karakter" taşıması, sorunun çözümü ve varacağı sonuçlar bakımından olduğu kadar, işçi sınıfı biliminin pratiğe uygulanması açısından da (örgütlenme, ittifakların seçimi, temel politikalar vb. gibi) önemle ayırdedilmesi gereken nitelik farkıdır.

Türkiye'de bugün Türk emekçilerinin özel olarak faşizme karşı güncel ve sınıfsal kurtuluşu amaçlayan genel bir sosyal mücadelesi bulunmaktadır. Yine Türk emekçilerinin genel mücadelesinin emperyalizme karşı "bağımsızlıkçı" bir karakteri vardır ve bu durum en genelinde "ulusallıkla" bağlantılı bir sorundur. Ama T.Kürdistanı'nda başlı başına bir "ulusal kurtuluş sorunu" vardır. Kürt ulusunun ulusal kurtuluş mücadelesi, emperyalizme bağımlı fakat kendisini de sömüren Türk egemen sınıflarına ve onların ulusal baskılarına karşı bir ulusal mücadeledir. Türk ulusu emperyalizmin tahakkümü altında bulunsa bile kendi siyasal devletine diline ve kültürüne sahip bulunmaktadır. Bütün bunlardan yoksun bulunan Kürt ulusu için bunların elde edilmesi talebi öncelik taşır.

Ancak T.Kürdistanı'ndaki emekçi sınıflar için ulusal boyunduruktan kurtulma isteği ile, Türk egemen sınıflarının bir parçası haline gelmiş ve ulusal talebi bulunmayan Kürt burjuvazisinin sınıfsal boyunduruğundan kurtulma isteği arasında bir öncelik-sonralık ilişkisi bulunmamaktadır. Her iki ulustan emekçilerin, ittifak yapacak milli burjuva aramalarına veya böyle bir muhayyel burjuva varsayıp onun taleplerini sahiplenmelerine gerek ve imkan bulunmamaktadır. Kürt ulusu için ulusal kurtuluş süreci, onun sosyal kurtuluşunu da aynı zamanda içeren bir süreçtir.

Bir başka deyişle, Türkiye'deki Kürt ulusunun ulusal kurtuluşu, Kürt halkının (emekçilerinin) sosyal kurtuluşuyla adeta özdeşleşmiştir. Sosyal kurtuluşu amaçlayan güçler, ulusal demokratik mücadeleyi de verenlerdir. Bu nedenle, T.Kürdistanı'nda Kürtlerin ulusal kurtuluşu ancak ve ancak sosyal kurtuluşçular tarafından belirlenebilir. İşte bu noktada, Kürt halkının sosyal kurtuluşu ile Türk halkının sosyal kurtuluşu tek bir ana devrimci süreçte bütünleşmekte ve tarihsel öncülük görevi Türkiye genelindeki (T.Kürdistanı dahil) İŞÇİ SINIFI'na düşmektedir. Bu durum Türk ve Kürt ulusal emekçilerinin ortak bir sınıf düşmanına karşı, ortak bir sosyal kurtuluş mücadelesi yürütmelerinin objektif koşullarını güçlendirmekte, imkanlarını genişletmekte, Kürt ulusal hareketine ve T.Kürdistanı özelinde ulusal kurtuluş perspektifini bir milli burjuva önderliği olmaksızın, emekçi sınıfların belirlediği bir mücadele süreciyle kazanılmasının yollarını açmaktadır. Mevcut ulusal taleplerin tamamına Kürt emekçi sınıf ve katmanları sahip çıktığına göre, Kürdistan'

daki sosyal kurtuluş mücadelesinin ulusal bağımsızlık hedefi ile içiçe geçtiği veya öncelik taşıyan ulusal taleplerin kazanılması için verilen demokratik mücadele ile sosyal kurtuluş mücadelesinin bir ve aynı süreç olduğu söylenebilir. Özellikle günümüzde "sosyalist ulus" gerçeğinin somut varolması durumu ve pekçok ulusal devrimci mücadelenin emekçi sınıf ve katmanlar eliyle aynı zamanda sosyalizme geçişi hedef alan bir uluslaşma sürecini başardığı realitesi, Kürdistan emekçi sınıf hareketi için yolgösterici nitelik taşır.

Türkiye'de genel sınıflar mevzilenmesinin objektif durumu gereği ulusal mücadelesiyle hem Türk ve hem de Kürt egemen sınıflarına aynı zamanda vurmak durumunda olan Kürt halkının mücadelesi, Türk burjuvazisine karşı sosyalizm için mücadele yürüten Türk proletaryası ve müttefikleriyle tek bir mecrada henüz kaynaşmamışsa bunun bir takım subjektif nedenleri mevcuttur. Türkiye'de sosyalist hareketin ve diğer emekçi sınıfların ulusal taleplerini de kucaklayarak Türkiye genelinde sınıf mücadelesine yön verecek etkinlikten uzak bulunması, Türk ve Kürt bilimsel sosyalistlerinin birleşik politik örgütlenmesi sürecini de olumsuz etkilemektedir.

Yazımızın ikinci bölümünde Türkiye'de Demokratik Halk İktidarı perspektifinde, Türk ve Kürt halkının ulusal ve kurtuluş mücadelesini ve bu mücadelede İŞÇİ SINIFI ÖNCÜLÜĞÜ konusunu işleyeceğiz ve bu bölümün başında değindiğimiz bazı noktaları vurgu amacıyla daha da açarak, Türkiye Kürdistanı'nda ulusal sorunun çözümü somutundaki öngörümüzü yeniden özetleyeceğiz.